

Górnictwo odkrywkowe zwięzłych surowców skalnych a ochrona i kształtowanie krajobrazu

Elżbieta Pietrzyk-Sokulska*

Działalność człowieka i on sam związany jest nierozdzielnie z systemem przyrodniczym poprzez podstawowe komponenty: litosferę, hydrosferę, atmosferę oraz biosferę. Zachowanie równowagi w tym systemie wymaga koordynacji zarządzania zarówno dostępem do zasobów środowiska, na podstawie racjonalnego gospodarowania nimi, jak i zapobieganiem i likwidacją negatywnych skutków tej działalności.

Zwięzłe surowce skalne to różnorodna grupa surowców mineralnych o szerokim spektrum wykorzystania. Ich złoża związane są z różnymi formacjami geologicznymi i znajdują się na obszarach o różnej strukturze zagospodarowania i o odmiennych walorach środowiska przyrodniczego. Największe skupienia tych złóż, a tym samym miejsc eksploatacji występują w Sudetach i na ich przedpolu, w Karpatach z pogórzami, na Wyżynie Śląsko-Krakowskiej i w Górach Świętokrzyskich. Tutaj górnictwo odkrywkowe kopalni ma wielowiekowe tradycje, o czym świadczy duża liczba różnej wielkości kamieniołomów, po których pozostało wiele nieużytków poeksploatacyjnych.

Specyfika górnictwa odkrywkowego polega na tym, że jest ono ściśle związane z miejscem występowania danej kopaliny oraz warunkami geologiczno-hydrogeologiczno-górnictwymi, panującymi w złożach. Nie można przesunąć złóż w miejsca bardziej dogodnie do eksploatacji, tak aby nie powodować przekształceń w obrębie poszczególnych komponentów środowiska. Można jednak, i to dzięki szczegółowym rozpoznaniom geologicznym, te przekształcenia minimalizować. Znając budowę geologiczną, wielkość zasobów oraz warunki hydrogeologiczne danego złoża można tak dobrać sposoby i metody eksploatacji, aby przekształcenia były minimalne. W przypadku bowiem górnictwa odkrywkowego w pierwszej kolejności przekształceniom ulega krajobraz, co jest najszybciej i w sposób najbardziej negatywny postrzegane przez obserwatorów jako tzw. „rana w krajobrazie”. Inne przekształcenia w następnym etapie są mniej widoczne, jeśli bezpośrednio nie powodują szkód materialnych.

Od lat zajmuję się problematyką przekształceń środowiska przyrodniczego przez górnictwo skalne i uważam, iż zapoznanie się z walorami środowiska przyrodniczego w miejscu występowania złóż o udokumentowanych zasobach jest podstawą do prawidłowego prowadzenia eksploatacji, a następnie rekultywacji i zagospodarowania nieużytków poeksploatacyjnych.

*Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN,
ul. Wybickiego 7, 30-950 Kraków